# תלמוד מהו? — ציטוטים



3. "ציטוטים"

א. "נכסי עובד כוכבים הרי הן הפקר" (בבא בתרא נד, ב).

אמנם המשפט הזה כתוב בערך כך בבבא בתרא, אך מהו ההקשר? הבה נקרא [במקור]: "אמר שמואל, נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר; כל המחזיק בהן זכה בהן. מאי טעמא? עובד כוכבים מכי מטו זוזי לידיה אסתלק ליה [מיד כשמגיע הכסף לידו מסתלק מבעלות בשדה], ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה [אין לו קנין בשדה עד שמגיע שטר מכירה לידו]; הלכך הרי הן כמדבר וכל המחזיק בהן זכה בהן." אם כן, מדובר כאן בכך שיהודי נתן לעכו"ם כסף תמורת השדה שלו. הוא ביקש לקנותו בכסף מידי העכו"ם, אלא שטרם נכתב שטר הקנייה. לפי המשפט היהודי הפך בכך השדה ל"הפקר" – "כמדבר". שכן על ידי קבלת הכסף ויתר העכו"ם על זכות הקניין שלו, ואילו הקונה היהודי, שיוכל לקנות מקרקעין במקרה זה רק באמצעות "שטר" (חוזה), על ידי מסירת הכסף לעכו"ם לא נעשה עדיין לבעלים של השדה. על כן יש לכל אדם הזכות לזכות בשדה על ידי תפיסת השטח, כמו באדמת מדבר.

להרחבת הבירור ניתן להשוות את הדיון בתלמוד על המשפט הנ"ל: "אמר ליה אביי לרב יוסף, מי [האם] אמר שמואל הכי [כך]? והאמר [הלוא אמר] שמואל דינא דמלכותא דינא. ומלכא אמר לא ליקני ארעא אלא באיגרתא [דין המלכות הוא הדין. והמלך גזר שקרקע לא ייקנה אלא בחוזה דהיינו לא על ידי תפיסת הקרקע]; אמר ליה, אנא לא ידענא עובדא הוה בדורא דרעותא בישראל דזבן ארעא מעובד כוכבי ואתא ישראל אחרינא רפיק בה פורתא (כסימן לקניין). אתא לקמיה דרב יהודה, אוקמה בידא דשני [השיב לו: אני לא יודע אלא שהיה מקרה בעיר דורא דרעותא, ביהודי שקנה קרקע מעכו"ם, ובא יהודי אחר ועשה בו מעשה כלשהו לשם קנין. בא לפני רב יהודה, והוא העמידו בידי זה השני.].

רב הונא זבן ארעא [קנה שדה] מעובד כוכבים . אתא [בא] ישראל אחר, רפיק בה פורתא [עשה דבר מה בקרקע]. אתא לקמיה [ניגש ל-]דרב נחמן, אוקמה בידיה [קבעו בידי השני]. אמר ליה (לרב הונא) מאי דעתיך? [מה דעתך? הלוא] דאמר שמואל, נכסי עובד כוכבים הרי הן כמדבר. – ברור למדי שהנפגע מהעיקרון של רכוש הפקר של עכו"ם הוא הקונה היהודי שכבר שילם את הכסף לעכו"ם, ומאחר שהקניין טרם הושלם באופן פורמלי עלול יהודי אחר לחלוק על בעלותו ולתפוס את הקרקע שנרכשה בכסף מלא.

ב. עדות נגד לא־יהודים

בבבא קמא (קיג, ב) נאמר: "ישראל דידע סהדותא לכותי ולא תבעו מיניה ואזל ואסהיד ליה בדיני דכותי על ישראל חבריה משמתינן ליה" [יהודי שבידו עדות בעד לא־יהודי שלא תבעו ממנו, אך הלך והעיד בענין הלא־יהודי נגד יהודי אחר, מכריזים חירם עליו]. כשהמשפט מצוטט באופן זה, דומה כי הוא הוכחה ברורה למוסר הכפול של התלמוד, אלא שלמרבה הצער גם מילים אלו משקפות רק את חלקה הראשון של אימרה תלמודית, שכן בהמשך נאמר: "מאי טעמא? דאינהו מפקי ממונא אפומא דחד. ולא אמרן אלא חד, אבל בתרי לא. וחד נמי לא אמרן אלא בדיני דמגיסתא; אבל בי דוואר אינהו נמי חד אמומתא שדו ליה" [מדוע? כי הם מפקיעים ממון על פי עד אחד. ולא אמרנו (שאסור) אלא בעד יחיד, אבל לא בשנים (מותר כמו בבית־דין). וגם עד אחד לא אמרנו אלא בבית משפט כפרי; אבל בבית משפט עירוני (מותר) כי משביעים גם עד בודד.] – על פי התפיסה המשפטית העברית אין היתר לדון נאשם לשלם קנס על סמך עדות של אדם יחיד. על כן אסור להעיד בפני ערכאות של לא־יהודים בתור עד אחד, אם לא נדרשו לכך על ידי בית המשפט. ואולם לא קיים איסור כזה אם פסק הדין ניתן על פי עדותם של שני עדים. במקרה זה מותר ליהודי להעיד בפני ערכאות של גוים נגד יהודי לטובת עכו"ם, ואפילו ללא שנדרש לכך בידי בית המשפט. וגם ההגבלה שלא להופיע בפני בית המשפט בתור אחד ללא הזמנה מיוחדת תופסת רק לגבי "מגיסתא" (בית משפט כפרי), אך לא לגבי "בי דוואר" (בית משפט עירוני). מכאן שמדובר במצבים שלא ניתן היה לסמוך במידה שווה על כל בתי המשפט הציבוריים. די לעיין בספרים הדנים בתולדות המשפט ולהביא בחשבון שהתלמוד נחתם לפני יותר מאלף וארבע מאות שנה, או אז תובן היטב הגישה הזהירה.